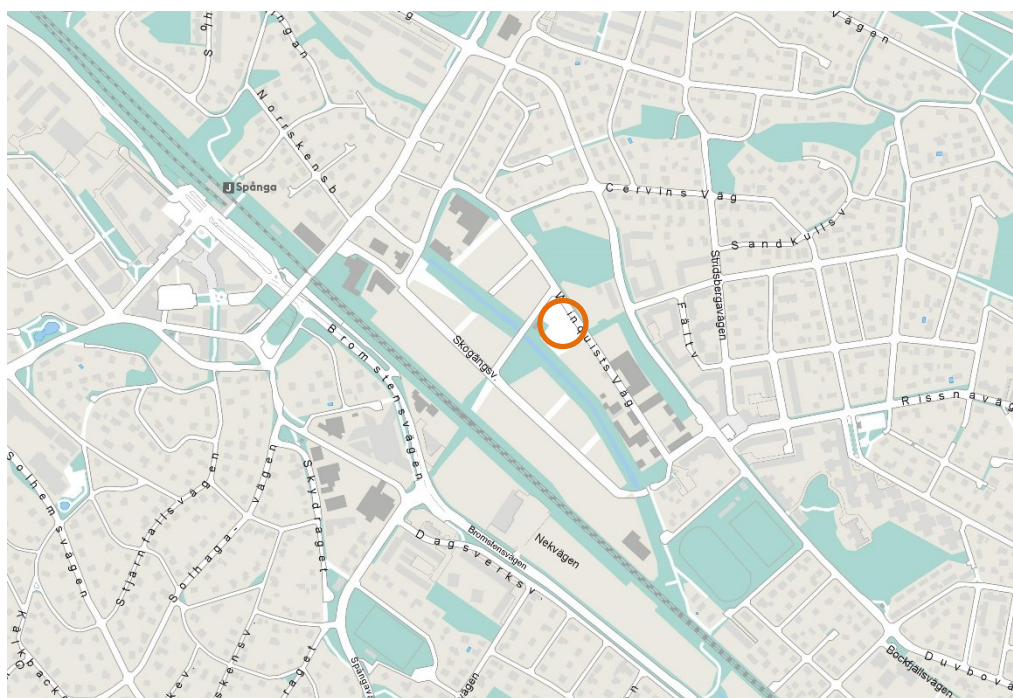

Planbeskrivning

Ändring av detaljplan för del av fastigheterna Bromsten 8:1 och Bromsten 8:31 vid kv Tora i stadsdelen Bromsten, S-Dp 2019-12560

Planområdets lokalisering markerad med orange figur.

Stadsbyggnadskontoret

Fleminggatan 4
Box 8314
104 20 Stockholm
Telefon 08-508 27 300
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se
stockholm.se

Innehåll

Inledning	3
Handlingar	3
Planens syfte och huvuddrag	3
Plandata	4
Tidigare ställningstaganden	4
Förutsättningar	6
Stadsbild och befintlig bebyggelse	6
Kulturhistoriskt värdefull miljö	7
Konsekvenser av nuvarande skyddsbestämmelser	9
Planförslag	10
Fortsatt arbete gestaltning offentlig miljö.....	10
Konsekvenser	10
Undersökning om betydande miljöpåverkan	10
Kulturhistoriskt värdefull miljö	10
Trygghet	11
Tidplan	11
Genomförande	11
Organisatoriska frågor	11
Verkan på befintliga detaljplaner	11
Fastighetsrättsliga frågor	12
Ekonomiska frågor.....	12
Tekniska frågor	12
Genomförandetid	12

Inledning

Handlingar

Planhandlingar

Planförslaget består av plankarta med bestämmelser. Där höjder förekommer redovisas dessa i höjdsystemet RH2000. Till planen hör denna planbeskrivning.

Utredningar

- Antikvarisk förundersökning (Rat&Dragon, 2017)
- Utlåtande om konstverket Fascinate (WSP, 2017)

Medverkande

Planen är framtagen av stadsplanerare Matilda Nilsson och kartingenjör Oscar Jarheim på stadsbyggnadskontoret. Plankonsult vid framtagandet är Tengbomgruppen AB. Planbeställare är exploateringsnämnden.

Planens syfte och huvuddrag

Syftet med ändringen av detaljplan för kv Tora m fl dnr 2008–19226 är att ta bort skyddsbestämmelserna q1 ”befintlig vägg får ej rivas och graffitimålning ska bevaras” samt q2 ”vård och underhåll ska utföras med material och metoder anpassade till konstverkets kulturhistoriska värde”.

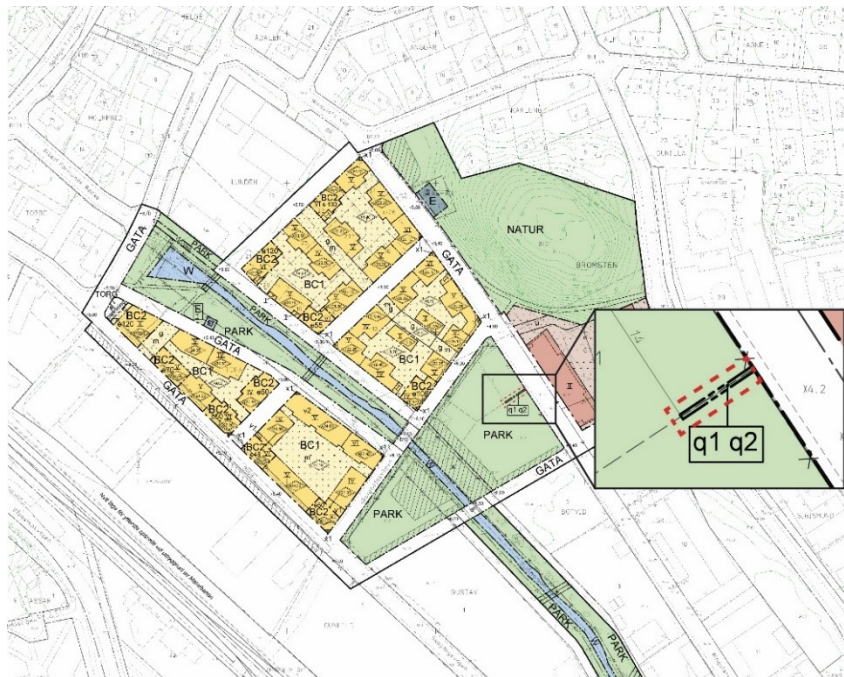
På fastigheterna Bromsten 8:1 och Bromsten 8:31 (tidigare Botvid 1 och 2) i Bromsten finns en bevarad byggnadsdel som i gällande detaljplan skyddas mot rivning genom dessa skyddsbestämmelser. Bestämmelserna avser en gavelvägg, tillhörande en nu i övrigt riven industribyggnad, på vilken graffitimålningen Fascinate är uppförd. Syftet med bestämmelserna var att säkerställa ett bevarande. Efter fördjupade utredningar av exploateringskontoret har det framkommit att det föreligger stora tekniska svårigheter med att bevara väggen och den samlade bedömning är att det inte är tekniskt möjligt att grundlägga och stabilisera gavelväggen på ett sådant sätt att allmänhetens säkerhet kan garanteras samtidigt som graffitimålningen och väggen inte riskerar att skadas.

Ändringen av detaljplan innebär att det inte längre kommer finnas ett planskydd för bevarandet av graffitimålningen. Detta innebär att väggen som målningen sitter på får rivas vilket i sin tur kan bidra till minskat kulturhistoriskt värde i området.

Plandata

Läge, areal, markägförhållanden

Planområdet är del av fastigheterna Bromsten 8:1 och Bromsten 8:31 (tidigare Botvid 1 och 2) och är beläget inom stadsutvecklingsområdet Bromstensstaden i närheten av Spånga station. Fastigheterna ägs av Stockholms stad.

Karta som visar gällande plans avgränsning samt lokalisering av aktuella planbestämmelser.

Tidigare ställningstaganden

Översiktsplan

I stadens översiktsplan beskrivs de lokala utvecklingsmöjligheterna. Bromstens industriområde, i vilket planområdet är lokaliserat, ingår i *Stadsutvecklingsområde – omvandling*. Detta innebär ett ”område som föreslås omvandlas till blandad stadsbebyggelse med bostäder, verksamheter, service, gator, parker, kultur och idrottsytor. Att utveckla de gröna kvaliteterna och säkerställa funktioner som skolor och förskolor, är en viktig del i stadsutvecklingen. Omvandlingen kan innebära helt eller delvis ändrad markanvändning.”

Detaljplan

Den gällande detaljplanen för kv Tora m fl dnr 2008-19226 antogs av kommunfullmäktige 14 december 2015 och vann laga kraft den 6 oktober 2016. Planens genomförandetid är 10 år och pågår därmed fram till oktober 2026. Planens syfte är att bidra till att utveckla Spånga till en attraktiv tyngdpunkt i västra

ytterstaden genom att omvandla befintligt industriområde till en blandad och urban stadsbebyggelse med levande bostadsområden. Detaljplanen omfattar den första etappen i omvandlingen och möjliggör över 600 nya lägenheter, lokaler för centrumändamål och förskola samt anordnade av gator, parker, Spångaåns vattenrum och andra allmänna anläggningar.

Den aktuella skyddsbestämmelsen ligger på mark som är planlagd som allmän plats, PARK. I den del av parken (nu namngiven som Tvätt-Anders park) där den aktuella väggen finns har staden planer på att anlägga en yta för lek. Väggen, på vilken graffitimålningen Fascinate är uppförd, var tänkt som ett fint element i lekparken.

Skyddsbestämmelsen q1 (befintlig vägg får ej rivas och graffitimålning ska bevaras) är kombinerad med q2 (vård och underhåll ska utföras med material och metoder anpassade till konstverkets kulturhistoriska värde). Skyddsbestämmelserna infördes efter samrådet då synpunkter inkommit som påpekade att graffitimålningens kulturhistoriska värde var grund för att den borde bevaras. Under planprocessen togs ett åtgärdsprogram fram med syfte att kunna bevara graffitimålningen.

Kommunala beslut i övrigt

Beslutet att påbörja detaljplanen för kvarteret Tora togs av stadsbyggnadsnämnden 20 november 2008, i samband med att redovisningen av programsamrådet för Bromstens industriområde godkändes. I beslutet uttalade nämnden att de motsatte sig ett bevarande av industribyggnaden på Botvid 1 med tillhörande graffitimålning med hänvisning till stadens klotterpolicy. Samrådsförslaget innehöll en mindre byggnad i parken, men inga skyddsbestämmelser för graffitiväggen.

Efter plansamrådet 2010 beslutade stadsbyggnadsnämnden den 29 september 2011 att godkänna stadsbyggnadskontorets redovisning av plansamrådet och därmed även godkänna förslaget att gavelväggen med målningen skulle bevaras. Skyddsbestämmelserna infördes efter samråd på grund av inkomna synpunkter.

Stadsbyggnadsnämnden godkände detaljplanen för kv Tora m fl den 11 november 2015 och kommunfullmäktige antog planen den 14 december 2015.

Exploateringsnämnden beslutade den 23 april 2020 om begäran att stadsbyggnadsnämnden ändrar gällande planbestämmelser inom fastigheterna Botvid 1 och 2 i Bromsten.

Stadsbyggnadsnämnden beslutade den 11 juni 2020 att påbörja planarbete för ändring av detaljplan.

Förutsättningar

I samband med ett framtagande av en detaljplan ska kommunen utreda och pröva förutsättningar för den föreslagna markanvändningen enligt plan- och bygglagen och miljöbalken. För att ta del av utredningar och slutsatser för gällande markanvändning av aktuell fastighet, se gällande detaljplan Dp 2008-19226 (laga kraft 2016-10-06).

Stadsbild och befintlig bebyggelse

När den gällande planen togs fram och antogs var planområdet del av Bromstens industriområde. Stora delar av industriområdet var upplagsplats för baracker, containrar, byggnadsställningar och liknande. Den byggelse som fanns på platsen var uppförd under 1900-talets andra hälft och bestod främst av skjul eller enkla stora hallar. På den plats som omfattas av planändringen stod en enklare, nedgången industribyggnad från 1970-talet på vars gavel en graffitimålning från 1989 fanns (se vidare under *Kulturhistoriskt värdefull miljö*).

Sedan planen vunnit laga kraft har området börjat omvandlas och strukturen för den nya Bromstensstaden har börjat byggas. Industriebbyggelsen har succesivt rivits. Av den aktuella byggnaden återstår enbart den med rivningsbestämmelse skyddade gavelväggen. Väggen är byggd av murade lättbetongblock.

I den framtida stadsmiljön ska platsen kring väggen bli del av en ny parkmiljö. Den del av parken som väggen står på är tänkt att utvecklas som en lekplats. Parken blir en del av den framtida Bromstensstaden, med företrädesvis bostadsbebyggelse i 4-6 våningar. När den nya stadsdelen är utbyggd planeras den innehålla ca 2500 bostäder.

Illustrationsplan ur planbeskrivningen för gällande plan (Illustration: White/sbk). Läge för graffitiväggen och q-bestämmelserna markerad med röd ring.

Kultuhistoriskt värdefull miljö

På den gavelvägg som finns bevarad på fastigheterna Bromsten 8:1 och Bromsten 8:31 (tidigare Botvid 1 och 2) finns en graffitimålning kallad Fascinate som skapades sommaren 1989 av då sjuttonåriga Weird & Circle. Målningen uppfördes med tillstånd av den dåvarande fastighetsägaren. Målningen bedöms vara kultuhistoriskt värdefull och beskrivs 2017 i en antikvarisk förundersökning (Rat&Dragon, oktober 2017).

”Fascinates kultuhistoriska värde består av dess betydelse för graffitins utveckling och att den representerar den tidiga graffitikulturen i Stockholm och i Sverige. Som ett privat och osanktionerat uttryck i en offentlig miljö står graffitin och Fascinate ibland i opposition mot majoritetsamhällets överenskommelser. Fascinate synliggör gemensamma överenskommelser om arkitekturs estetik och funktion såväl som samhällets maktstrukturer. Fascinate har varit en mycket betydelsefull del i graffitikulturens etablering och tidiga

utveckling. Inte minst i Bromsten där Fascinate och graffitin omtolkade ett industriområde till en konstnärligt kreativ plats där graffitikulturen skapade sig ett eget utrymme utanför centrum, i Stockholms ytterstad.

Fascinate kulturhistoriska värde består också av dess betydelse för den svenska samtidskonsten och den svenska konsthistorien. Sedan sin tillkomst har Fascinate varit en referenspunkt för graffitikonstnärer och en närmast ikonisk representant för graffitins tidiga utveckling. I sin samtid var upphovsmännen Weird och Circle ansedda som några av Sveriges absolut bästa graffitimålare. Med sin höga detaljeringsgrad, bildkomposition och det tekniskt avancerade utförandet blev Fascinate stilbildande för graffitins estetiska och formmässiga utveckling i Sverige.”

Målningen är idag nött, blekt och sprucken på grund av väder och vind. Cirka en meter av målningens nederkant har gått förlorad då den målats vit och satts över med en dropplista. Hösten 2016 revs de delar av den nedgångna industribyggnaden som inte omfattades av rivningsförbud. Den putsade gavelväggen med målningen stadgades tillfälligt upp och tillfälliga bevarandeåtgärder på målningen gjordes av en konservator.

Bild ur åtgärdsprogrammet för målningen (2015). Fotografiet är taget av Circle 1989 när målningen var färdigställd.

Bild från åtgärdsprogrammet för målningen (2015). Bild tagen 2015.

Bilder tagna 2019. Enbart väggen med målningen står kvar. Väggen stötts upp av en provisorisk stålkonstruktion.

Konsekvenser av nuvarande skyddsbestämmelser

Exploateringskontoret har sedan planen antogs gjort nya utredningar av bevarandet av själva målningen och utförandet av en ny stomme för väggens stabilisering. Utredningarna har givit staden en mer detaljerad bild av vad bevarandet av väggen medför konstruktions- och kostnadsmissigt. Av säkerhetsskäl måste väggens bärighet kunna garanteras – inte minst då marken kring väggen planeras nyttjas av barn och unga – vilket inte bedöms som möjligt utan att målningen riskerar att förstöras.

Markförutsättningarna på platsen där gavelväggen står är dåliga. Under projekteringen har framkommit att grundläggningsarbeten

måste utföras för att säkerställa väggens stabilitet. Åtgärderna som föreslås är en kombination av markåtgärder (påldäck och inblandningspelare) samt kompletterande stålkonstruktion för uppstaging av väggen. Arbetena bedöms i utlåtande från konstruktör som destruktiva för målningen på grund av de vibrationer som dessa arbeten ger upphov till.

När bevarandet av väggen detaljstuderats har det även framkommit att kostnaderna beräknas öka från en tidigare uppskattning på 1,5 miljoner till en reviderad kostnad om ca 10 miljoner kronor. Trots detta går det inte att garantera gavelväggens bärighet samtidigt som målningen riskerar att skadas.

Planförslag

Ändringen av detaljplanen omfattar upphävande av planbestämmelserna q1 (befintlig vägg får ej rivas och graffitimålning ska bevaras) och q2 (vård och underhåll ska utföras med material och metoder anpassade till konstverkets kulturhistoriska värde). Övriga delar av detaljplanen påverkas inte utan kommer fortsatt vara gällande.

Fortsatt arbete gestaltning offentlig miljö

I och med borttagandet av rivningsförbudet ges möjlighet till att tillvarata hela eller delar av målningen på annat sätt än enbart genom att låta väggen stå kvar. Exploateringskontoret har i uppdrag av exploateringsnämnden (2020-04-23) att *”i samarbete med Stockholm Konst och Stadsmuseet, arbeta fram förslag till någon form av ny muralmålning i närområdet. Detta skulle kunna vara antingen i form av en ny målning, ett fotokonstverk där konstverket Fascinate avbildas eller annat som stadens expertis finner lämpligt.”*

Detta arbete är inte en del av detta detaljplaneförslag utan sker inom ramen för stadens fortsatta arbete med gestaltning och utformning av den offentliga miljön i området.

Konsekvenser

Undersökning om betydande miljöpåverkan

Stadsbyggnadskontoret bedömer att detaljplanens genomförande inte kan antas medföra sådan betydande miljöpåverkan som avses i 6 kap. miljöbalken att en miljöbedömning behöver göras.

Kulturhistoriskt värdefull miljö

Ändringen av detaljplan med upphävande av skyddsbestämmelserna innebär att det inte längre kommer finnas

ett planskydd för bevarandet av graffitimålningens kulturmiljövärde. Detta kan innebära att väggen som målningen sitter på kan komma att rivas och målningen kan därmed försvinna vilket i sin tur bidrar till minskat kulturhistoriskt värde i området. Vid ett försök att bevara väggen med målningen riskerar den att skadas vilket likväl kan leda till minskat kulturhistoriskt värde i området.

Trygghet

De bedömningar som har gjorts visar att ett bevarande av målningen och väggen inte är förenligt med ett säkerställande av väggens bärighet. Om väggen med målningen tas bort kan staden säkerställa att ingen människa tar skada orsakat av väggen, något som inte är möjligt om väggen står kvar. Förhoppningsvis kan parken komma att upplevas mer trygg.

Tidplan

Planen är upprättad med standardförfarande. Utifrån att erforderligt underlag för detaljplanens framtagande levereras enligt uppsatt projekttidplan samt att inga nya omständigheter, som inte kunnat förutses, blir kända eller tillkommer under planprocessen förväntas följande tidplan:

Samråd	22 september – 2 november 2020
Granskning	februari 2021
Antagande	maj 2021

Genomförande

Organisatoriska frågor

Ansvarsfördelning

Stadsbyggnadskontoret ansvarar för upprättande av planhandlingar samt myndighetsutövning i samband med bygglov, bygganmälan eller rivningslov.

Huvudmannaskap

Ändringen av detaljplan påverkar inte huvudmannaskap för allmän plats.

Avtal

Planavtal är tecknat mellan stadsbyggnadskontoret och exploateringskontoret.

Verkan på befintliga detaljplaner

Planförslaget innebär att befintlig detaljplan 2008-19226 ändras inom planområdet, med avseende på planbestämmelserna q1 och q2.

Fastighetsrättsliga frågor

Inga fastighetsrättsliga frågor är aktuella.

Ekonomiska frågor

Planbeställaren, exploateringskontoret, bekostar planarbetet enligt upprättat avtal.

Tekniska frågor

Inga tekniska frågor berörs av ändringen av detaljplan.

Genomförandetid

Genomförandetiden är 5 år från det att planen vinner laga kraft.

Louise Heimler
Planchef

Christoffer Jusélius
Stadsplanerare